Lietas Nr. C33467013
Lietas arhīva Nr. SKC-2973-15

S P R I E D U M S

Rīgā 2015.gada 11.decembrī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnesis referents V.Jonikāns
tiesnese V.Cīrule
tiesnese A.Čerņavska

rakstveida procesā izskatīja civillietu sakarā ar prasītājas /pers. E/ kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2015.gada 15.jūnija spriedumu /pers. E/ prasībā pret Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmiju par rīkojuma atzīšanu par prettiesisku un spēkā neesošu daļā un vidējās izpeļņas piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. E/, pamatojoties uz 2004.gada 27.aprīlī noslēgto darba līgumu, pieņemta darbā Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijā (turpmāk – RPIVA) par zinātņu prorektori.

RPIVA 2013.gada 22.augustā izdevusi rīkojumu Nr.285 (turpmāk – Rīkojums), ar kuru:

1) konstatēts, ka Ministru kabinets nav deleģējis doktora zinātniskā grāda piešķiršanas (promocijas) tiesības, un RPIVA promocijas padome atzīta par spēkā neesošu;

2) izveidota dienesta pārbaudes komisija, lai gūtu secinājumus par apstākļiem un amatpersonām, kuras vainojamas pie tā, ka RPIVA izveidota promocijas padome bez atbilstoša deleģējuma un rektore maldināta par valsts deleģējuma esību RPIVA, noskaidrotu faktus vai izvērtētu attiecīgo pārvaldes amatpersonas rīcību;

3) prasītāja, pamatojoties uz Darba likuma 58.pantu, atstādināta no darba zinātņu prorektores amatā uz laiku līdz 2013.gada 10.septembrim, lai nodrošinātu objektīvu dienesta pārbaudes veikšanu (3.punkts).

[2] Prasītāja 2013.gada 20.septembrī cēlusi tiesā prasību pret RPIVA, lūdzot atzīt par pretlikumīgu un spēkā neesošu Rīkojuma 3.punktu un piedzīt vidējo izpeļņu par darba piespiedu kavējuma laiku no 2013.gada 22.augusta līdz 2013.gada 10.septembrim.

Prasības pieteikumā norādīts, ka darba devēja nav ievērojusi Darba likuma 58.panta prasības. No Rīkojuma nav secināms, kas bijis par iemeslu prasītājas atstādināšanai.

Darba likuma 58.panta trešās daļas izpratnē atstādināšana ir darba devēja rīcībā esošais tiesiskais līdzeklis, kā novērst zaudējumus, kas jau ir radīti vai varētu rasties sakarā ar darbinieka prettiesisko rīcību, ja viņš turpinātu pildīt savus pienākumus. Taču Rīkojumā nav norādīts neviens objektīvs apstāklis, kādēļ prasītāja tiek atstādināta, arī Rīkojuma 1. un 2.punktā norādītais atstādināšanu nepamato.

Tā kā atstādināšana nav pamatota, prasītājai saskaņā ar Darba likuma 58.panta ceturto daļu ir izmaksājama vidējā izpeļņa par darba piespiedu kavējuma laiku.

[3] Ar Rīgas rajona tiesas 2013.gada 29.novembra spriedumu prasība noraidīta un ar 2014.gada 30.aprīļa papildspriedumu no prasītājas par labu RPIVA piedzīti izdevumi advokāta palīdzības samaksai 500 *euro*, neapmierinot RPIVA lūgumu daļā par 2082,52 *euro* piedziņu. Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Darba devējam ir tiesības atstādināt darbinieku no darba, kad darbinieka neatstādināšana no darba var kaitēt darba devēja vai trešo personu pamatotām interesēm (Darba likuma 58.panta trešā daļa).

Atbildētāja, konstatējot, ka augstskolai nebija tiesību piešķirt doktora grādu, un ņemot vērā, ka par promocijas padomes izveidošanu un doktora grāda piešķiršanu augstskolā atbild zinātņu prorektors, lai nodrošinātu objektīvu dienesta pārbaudes veikšanu, atstādināja prasītāju. Analizējot RPIVA Zinātņu padomes sēdes protokolu Nr.11, atbildētāja konstatēja faktus, kas ļauj izteikt pieļāvumu, ka 2010.gada 13.decembrī prasītāja maldināja rektori un citus akadēmijas darbiniekus par promocijas tiesību esību. Maldināšanas fakts ir konstatēts arī 2010.gada 13.decembrī pirms RPIVA Zinātņu padomes sēdes, proti, 2010.gada 13.decembra vadības sēdes protokolā.

[3.2] Rīkojuma 3.punkts atbilst Darba likuma 58.panta trešajai daļai. Rīkojuma pamatu apstiprina darba devējas fiksētie apstākļi, kas attiecas uz

prasītājas darbību, pildot zinātņu prorektores pienākumus.

Ievērojot to, ka darba devēja kompetencē ietilpst izvērtēt darbinieka rīcību un pieņemt lēmumu atbilstoši Darba likuma 58.panta trešajai daļai, prasītājas veiktās darbības un fiksētie apstākļi vērtējami kā pietiekoši šāda darba devējas Rīkojuma pieņemšanai.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar prasītājas un atbildētājas apelācijas sūdzībām, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2014.gada 27.augusta spriedumu prasību noraidīja un piedzina no prasītājas par labu RPIVA izdevumus advokāta juridiskās palīdzības samaksai 600 *euro*.

[5] Izskatījis lietu sakarā ar prasītājas kasācijas sūdzību, Civillietu departaments ar 2015.gada 27.aprīļa spriedumu atcēla apgabaltiesas spriedumu un nodeva lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[6] Izskatījusi lietu atkārtoti, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2015.gada 15.jūnija spriedumu prasību noraidīja un piedzina no prasītājas par labu RPIVA izdevumus advokāta palīdzības samaksai 1000 *euro*.

Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[6.1] Tiesa pievienojas pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai.

[6.2] Nav pamatoti prasītājas argumenti, ka no Rīkojuma satura nav secināms, kādēļ prasītāja atstādināta, ka Rīkojumā nav norādīts, kā prasītājas neatstādināšana no darba var kaitēt darba devējas pamatotām interesēm.

No Rīkojuma secināms, ka tika izveidota dienesta pārbaudes komisija, kuras uzdevums bija iegūt ziņas par apstākļiem un iesaistītajām amatpersonām, kuras vainojamas nelikumīgas promocijas padomes izveidošanā augstskolā un zinātnisko grādu piešķiršanā, maldinot rektori par valsts deleģējuma esību. Prasītājas atstādināšana bija nepieciešama, lai nodrošinātu objektīvu dienesta pārbaudes veikšanu, noskaidrotu faktus un izvērtētu attiecīgo amatpersonu rīcību.

[6.3] Atstādināšana no darba var tikt atzīta par atbilstošu Darba likuma 58.panta trešās daļas mērķim tad, ja atstādināšanas pamatā ir objektīvi apstākļi, nevis darba devēja subjektīvs voluntārs uzskats un ja darbinieka turpmāka atrašanās darba vietā varētu kaitēt darba devēja un/vai trešo personu pamatotām interesēm, tajā ietverot patiesās situācijas noskaidrošanas nepieciešamību. Šie kritēriji ir svarīgi un piemērojami, arī izšķirot jautājumu par atbildētājas Rīkojuma tiesiskumu.

RPIVA nebija deleģētas doktora zinātniskā grāda piešķiršanas (promocijas) tiesības, tā nebija tiesīga izveidot Pedagoģijas promocijas padomi (turpmāk – PPP) un apstiprināt tās nolikumu. PPP nebija tiesīga pieņemt lēmumus par doktora grāda piešķiršanu pedagoģijā.

2013.gada augustā, kad sabiedriskajos medijos tika izplatīta informācija par to, ka RPIVA pret tiesiski piešķīrusi doktora grādus, akadēmijā tika izveidota minētā dienesta pārbaudes komisija.

Prasītāja bija zinātņu prorektore no 2004.gada 27.aprīļa un PPP priekšsēdētāja no 2012.gada 4.jūnija līdz Rīkojuma izdošanas brīdim.

Konstatētajos apstākļos darba devējai bija pamatotas aizdomas par prasītājas kā zinātņu prorektores un PPP priekšsēdētājas darbības tiesiskumu, kas bija objektīvs pamats prasītājas atstādināšanai no darba zinātņu prorektores amatā.

Saskaņā ar 2013.gada 13.jūlija amata aprakstu prasītājas amata pienākumos ietilpa plānot un vadīt akadēmijas zinātnisko darbību un stratēģijas izstrādi, pārraudzīt Zinātņu daļu, Projektu daļu, starptautisko sakaru jomu, bibliotēku, zinātniskos institūtus, doktora studiju programmas satura kvalitāti, Doktorantūras padomi, Profesoru padomi pedagoģijā, PPP un pakļautībā esošo darbinieku pienākumu izpildi.

RPIVA dienesta pārbaudes komisijas 2013.gada 6.septembra ziņojumā (turpmāk – Ziņojums) konstatēts, ka RPIVA PPP nebija tiesīga pieņemt pretendentu pieteikumus doktora zinātniskā grāda saņemšanai un promocijas darbu aizstāvēšanai, kā arī pieņemt lēmumus par doktora zinātniskā grāda piešķiršanu un diplomu izsniegšanu, kamēr nebija saņemts Ministru kabineta deleģējums piešķirt doktora zinātniskos grādus.

Komisija atzina, ka par promocijas procesa norisi ir atbildīga promocijas padome un līdz ar to prasītāja kā zinātņu prorektore atbild par minētās struktūrvienības darbu. Komisija arī konstatēja, ka nevienā no promocijas darbu aizstāvēšanas gadījumiem par to netika izziņots laikrakstā „Latvijas Vēstnesis" (šāda prasība ir noteikta Ministru kabineta noteikumos un RPIVA PPP nolikumā). Saskaņā ar RPIVA PPP nolikumu šīs prasības izpildi nodrošina PPP zinātniskais sekretārs, kas strādā PPP priekšsēdētāja (tolaik prasītājas) tiešā pakļautībā.

Līdz ar to komisija atzina, ka prasītāja, strādājot zinātņu prorektores amatā un pildot PPP priekšsēdētājas pienākumus, ir rīkojusies prettiesiski. Komisija atzina, ka prasītāja ir pārkāpusi vairākus normatīvos aktus, darba līgumu un amata aprakstus.

Izglītības kvalitātes valsts dienesta 2013.gada 5.septembra pārbaudes aktā (turpmāk – Pārbaudes akts) konstatēts, ka RPIVA rīcība, izsniedzot doktora diplomus un neievērojot normatīvajos aktos noteikto zinātniskā grāda piešķiršanas kārtību un kritērijus, ar to pārkāpjot Ministru kabineta noteikumos noteikto valsts atzītu izglītības dokumentu izsniegšanas kārtību, ir vērtējama kā iespējamais administratīvais pārkāpums.

No Ziņojuma un Pārbaudes akta redzams, ka prasītāja ilgstoši ir bijusi iniciatore nelikumīgas PPP izveidošanai akadēmijā, ko apliecina prasītājas 2008.gada 5.decembrī akadēmijas Senāta priekšsēdētājai adresēts iesniegums ar lūgumu 2008.gada 22.decembra Senāta sēdē iekļaut jautājumu par RPIVA PPP nolikuma apstiprināšanu. Saskaņā ar RPIVA Senāta 2008.gada 22.decembra lēmumu, pamatojoties uz zinātņu prorektores /pers. E/ 2008.gada 5.decembra iesniegumu, tika apstiprināts PPP nolikums.

Zinātņu padomes 2008.gada 24.novembra protokolā Nr.7 norādīts, ka prasītāja informē klātesošos: „... šis nolikums ir tapis, saskaņā ar MK noteikumiem un ņemot par paraugu citu augstskolu, kurās jau ir promocijas padomes, nolikumus. Šodien mūsu uzdevums ir izskatīt un apstiprināt Pedagoģijas padomes nolikumu, pie kura strādāja /pers. L/ un es. Arī /pers. M/ savā paskaidrojumā apstiprina, ka zinātņu prorektores uzdevumā Zinātņu daļa sagatavoja RPIVA PPP nolikumu, par paraugu ņemot citu Latvijas augstskolu promocijas padomju nolikumus".

2009.gada 5.janvārī prasītāja iesniegusi RPIVA rektorei iesniegumu par RPIVA PPP izveidošanu, un rektore 2009.gada 9.janvārī izdevusi rīkojumu par tās izveidošanu. Ar RPIVA rektores 2010.gada 18.oktobra rīkojumu, pamatojoties uz prasītājas 2010.gada 18.oktobra iesniegumu,

apstiprināts PPP sastāvs. 2010.gada 25.oktobra vēstulē Latvijas Zinātņu padomes priekšsēdētājam prasītāja, pildot rektores pienākumus, lūgusi Latvijas Zinātņu padomei deleģēt akadēmijai tiesības piešķirt doktora zinātnisko grādu pedagoģijas nozarē. 2012.gada 5.jūnija iesniegumā rektorei prasītāja lūgusi apstiprināt PPP sastāvu, un ar rektores 2012.gada 6.jūnija rīkojumu tas apstiprināts. No 2012.gada 6.novembra līdz 2013.gada 28.jūnijam tika piešķirti astoņi doktora zinātniskie grādi, no 2013.gada 28.janvāra līdz 2013.gada 3.jūlijam sagatavoti septiņi doktora diplomi, no 2013.gada 28.janvāra līdz 2013.gada 27.maijam izsniegti seši doktora diplomi.

Konstatētajos apstākļos ir pamatots atbildētājas viedoklis, ka prasītājas ilgstoša prettiesiska rīcība, kas izpaudās aktīvā darbībā, tas ir, sniedzot nepatiesu informāciju darba devējai (maldinot rektori, Senātu un citas amatpersonas), strādājot zinātņu prorektores amatā un pildot PPP priekšsēdētājas pienākumus, un 2010.gada 25.oktobrī pildot rektores pienākumus, ilgstošā nelikumīgā akadēmijas rīcībā sekmēja nelikumīgu zinātniskās kvalifikācijas piešķiršanu, kas radīja būtisku kaitējumu gan privātpersonām, gan akadēmijai un akadēmiskās sabiedrības vērtībām.

[6.4] Augstākā tiesa atzinusi, ka atstādināšanas mērķis ir ne tikai novērst iespējamo kaitējumu [..] darba devēja vai trešās personas pamatotām interesēm, bet arī darba devējam dot iespēju atstādināšanas termiņā veikt dienesta pārbaudi un, ja pastāv attiecīgs pamats, arī uzteikt darba līgumu (*Senāta 2013.gada 23.janvāra spriedums lietā Nr.SKC-103/2013*).

Tas nozīmē, ka atstādināšana piemērojama arī situācijās, kad, to nedarot, varētu zust iespēja noskaidrot svarīgus apstākļus, kas atainotu patiesībai atbilstošu faktisko situāciju.

Secināms, ka ir apstiprinājušās darba devējas pamatotas aizdomas par prasītājas pretlikumīgu rīcību promocijas padomes izveidē un tās vadīšanā, kā arī citu personu maldināšanu oficiālā saziņā par valsts deleģējuma esību akadēmijai.

Šādos apstākļos prasītājas kā zinātņu prorektores un PPP priekšsēdētājas neatstādināšana varēja traucēt objektīvai patiesības noskaidrošanai, kas kaitētu darba devējas pamatotām interesēm.

[6.5] Prasītāja norādījusi, ka zinātņu prorektora amata apraksts neparedz akadēmijas darbības tiesiskuma uzraudzību, ka rektors ir atbildīgs par akadēmijas darbības tiesiskumu.

Tiesa neapšauba prasītājas viedokli, ka rektors ir atbildīgs par akadēmijas darbības tiesiskumu, taču saskaņā ar prorektores amata aprakstu prasītājai kā zinātņu prorektorei bija paredzētas tiesības ziņot rektoram par visām atklātajām nepilnībām savas kompetences robežās un prasītāja atbild par sekām, kas radušās darbības vai bezdarbības rezultātā.

[7] Prasītāja iesniegusi kasācijas sūdzību, lūdzot spriedumu atcelt un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kasācijas sūdzībā norādīti tālāk minētie argumenti.

[7.1] Tiesa nepareizi piemērojusi Darba likuma 58.pantu.

Rīkojumā nav norādīts, kāpēc un uz kāda pamata darba devēja uzskata, ka darbinieka neatstādināšana no darba var kaitēt darba devējas vai trešo personu pamatotām interesēm, un, kas ir uzskatāmas par darba devējas vai trešo personu pamatotām interesēm. Tādējādi Rīkojums uzskatāms par prettiesisku un Darba likuma 58.pantam neatbilstošu.

Civillietu departaments spriedumā šajā lietā norādīja uz darbinieka atstādināšanas no darba priekšnoteikumiem, noskaidrojamajiem apstākļiem un darba devēja pierādīšanas pienākumu strīda gadījumā. Taču apelācijas instances tiesa, lai gan norādījusi, ka Civillietu departamenta norādītie kritēriji un apsvērumi ņemami vērā lietas izšķiršanā, pēc būtības tos nav ņēmusi vērā, kas novedis pie nepamatota sprieduma taisīšanas.

[7.2] Atbildētājai nebija deleģētas tiesības doktora zinātniskā grāda piešķiršanai, tā nebija tiesīga izveidot PPP un apstiprināt PPP nolikumu, atbildētājas PPP nebija tiesīga pieņemt lēmumus par doktora zinātnisko grādu piešķiršanu pedagoģijā. Šos apstākļus tiesa uzskatījusi par objektīvu pamatu prasītājas atstādināšanai, jo prasītāja pildījusi zinātņu prorektora pienākumus un bijusi PPP priekšsēdētāja.

PPP tika izveidota 2009.gadā ar rektores /pers. R/ rīkojumu, PPP nolikums apstiprināts 2008.gadā ar RPIVA Senāta lēmumu, vēstuli Latvijas Zinātņu padomei prasītāja parakstījusi 2010.gadā, doktora zinātnisko grādu pretendentu doktora zinātniskie darbi izvērtēti un aizstāvēti laikā no 2012.gada vidus līdz 2013.gada jūnijam.

Civillietu departamenta spriedumā šajā lietā ir norādīts, ka notikumi, ar kuriem pamatota prasītājas atstādināšana no darba, ir risinājušies 2010.gadā („akadēmijas vadības maldināšana"), un, ja, tiesas ieskatā, notikumiem 2010.gadā ir kāda saistība ar notikumiem uz Rīkojuma pieņemšanas brīdi, tad tiesai, pārbaudot pierādījumus, jākonstatē, kādi un vai ir pierādījumi, kas liecina par prasītājas vēlmi kaitēt darba devējas un trešo personu interesēm 2013.gada augustā uz Rīkojuma izdošanas brīdi, kā arī, kāds pamats uzskatīt, ka prasītāja (ja tā netiks atstādināta no darba) varētu nodarīt kaitējumu darba devējas vai trešo personu interesēm, kas ir šīs trešās personas un kas ir darba devējas un trešo personu intereses.

Tiesa savu viedokli par to, ka atbildētājai bija objektīvs pamats prasītājas atstādināšanai, pamatojusi ar Ziņojumu un Pārbaudes aktu. Šie dokumenti tapuši pēc Rīkojuma, tāpēc ar tiem un tajos minētajiem un atreferētajiem dokumentiem un apstākļiem nav iespējams Rīkojumu pamatot, kā arī izdarīt secinājumus par Rīkojuma tiesiskumu, kā to nepamatoti darījusi tiesa. Turklāt Ziņojumā un Pārbaudes aktā analizētie dokumenti un notikumi risinājušies 2008.-2012.gadā. Turpretim, Darba likuma 58.panta kontekstā apstākļiem, interesēm, kas var kalpot par pamatu darbinieka atstādināšanai no darba, ir jāpastāv tieši atstādināšanas no darba brīdī.

Ņemams vērā arī, ka: ar Rīkojumu atbildētājas PPP ir likvidēta, kas izslēdz iespēju prasītājai kaut kādā veidā turpināt savu darbību PPP un tās priekšsēdētājas amatā; atstādināšanas brīdī prasītāja atradās atvaļinājumā.

Tiesa atsaucas uz Ziņojumā uzskaitītajiem, tā autoru ieskatā, prasītājas pieļautajiem likumu pārkāpumiem, kas paši par sevi nav uzlūkojami par apstākļiem, kuru dēļ prasītāja Darba likuma 58.panta kontekstā 2013.gada 22.augustā bija atstādināma no darba. Turklāt uzskaitītie likumu pārkāpumi konstatēti 2013.gada 6.septembrī, līdz ar to tie nevar kalpot par pamatu Rīkojumam. Turklāt par to, kas un kādus likumus pārkāpis un prasītājas vainojamību, starp pusēm ir strīds tiesā (civillieta par atlaišanu no darba).

[7.3] Tiesa nepieļaujami atsaukusies uz nepārbaudītiem pierādījumiem, kādu lietā nav – 2008.gada 5.decembra, 2009.gada 5.janvāra un

2010.gada 18.oktobra iesniegumu, 2008.gada 24.novembra protokolu un RPIVA rīkojumiem. Dati par minētajiem dokumentiem pārrakstīti no Ziņojuma. Minētais liecina par tiesas neobjektivitāti pret prasītāju.

[7.4] Tiesa nepareizi izvērtējusi prasītājas amata aprakstu, norādot, ka prasītājai bija tiesības ziņot rektoram par visām atklātajām nepilnībām savas kompetences robežās un ka prasītāja atbild par sekām, kas radušās darbības vai bezdarbības rezultātā. Šis 2013.gada 17.jūnija amata apraksts neparedz prasītājas pienākumu pārbaudīt visu līdzšinējo (no 2008.gada) akadēmijas, rektora un Juridiskās daļas darbības tiesiskumu saistībā ar doktora studiju programmu pedagoģijā un RPIVA PPP. Savukārt līdz 2013.gada 17.jūnijam prasītājas darba pienākumus reglamentēja darba līgums ar grozījumiem un papildinājumiem.

Saskaņā ar Augstskolu likumu un RPIVA rektora amata aprakstu rektors ir atbildīgs par akadēmijas darbības tiesiskumu. Tiesa nav vērtējusi RPIVA rektora pakļautībā esošās Juridiskās daļas vadītāja amata aprakstu, no kura izriet pienākums pārbaudīt dokumentu un projektu atbilstību tiesību normām.

[7.5] Prasītāja nav vainīga, ka netika veikta papildu procedūra promocijas tiesību deleģēšanas īstenošanai. Defekti promocijas tiesības īstenošanas tiesiskās procedūras realizēšanā tika pieļauti no prasītājas neatkarīgu apstākļu dēļ, viņai paļaujoties uz rektores /pers. R/ teikto, ka ir saņemta vēstule par to, ka promocijas tiesības ir deleģētas. Vēlāk – tikai 2013.gada 20.augustā izrādījās, ka ir konstatējami defekti promocijas tiesības īstenošanas procedūras tiesiskuma ievērošanā – nav veikta attiecīgā procedūra Ministru kabineta noteikumu Nr.1000 grozīšanai, iekļaujot RPIVA nosaukumu un nozari (pedagoģija) grādu piešķiršanai. Doktora darbu zinātniskais līmenis un doktora grāda piešķiršanas procedūras ievērošana, par ko bija atbildīga prasītāja, netika apšaubīta. Visus darbus bija izvērtējusi arī Valsts Zinātniskās kvalifikācijas komisija (turpmāk – VZKK), kas bija atzinusi, ka promocijas darbu kvalitāte atbilst doktora grāda ieguvei, un bija devusi atļauju aizstāvēt darbus RPIVA promocijas padomē pedagoģijā. VZKK pārrauga doktora grādu piešķiršanu Latvijā un augstskolu promocijas padomju darbību. VZKK sastāvā ir arī RPIVA rektore.

Civillietu departamenta spriedumā šajā lietā norādīts, ka, ņemot vērā Pārbaudes aktā minēto par PPP izveides prettiesiskumu un PPP nolikuma apstiprināšanas prettiesiskumu un konstatēto rektora vainojamību, pārbaudāms, vai prasītāja vispār ir vainojama PPP izveidošanā un tās nolikuma apstiprināšanā, kas, prasītājas ieskatā, vispār izslēdz iespēju viņu atstādināt no darba.

[7.6] Apgabaltiesa pretēji Civilprocesa likuma 476.pantā noteiktajam, ka kasācijas instances tiesas norādījumi par likuma tulkojumu ir obligāti zemākas instances tiesai, atkārtoti izskatot lietu, nav ņēmusi vērā Civillietu departamenta spriedumā norādīto attiecībā uz Darba likuma 58.panta piemērošanu (ne katra darbinieka rīcība, par kuru ierosināta dienesta pārbaude, ir pamats darbinieka atstādināšanai no darba saskaņā ar Darba likuma 58.panta trešo daļu) un attiecībā uz procesuālo tiesību normu – par pierādījumu vērtēšanu Darba likuma 58.panta kontekstā (par promocijas padomes izveidošanu ar RPIVA rektora lēmumu un nolikuma apstiprināšanu ar RPIVA Senāta lēmumu 2008.-2009.gados).

Apgabaltiesas spriedumā nav konstatētas ne darba devējas, ne trešo personu intereses uz 2013.gada 22.augustu, kurām prasītājas atrašanās darba vietā nodarītu kaitējumu, kā arī lietā nav pierādījumu, kas ļautu secināt par prasītājas vēlmi 2013.gada 22.augustā kaitēt darba devējas vai trešo personu interesēm, kas varētu būt bijis par pamatu prasītājas atstādināšanai.

[7.7] Apgabaltiesa nepamatoti pievienojusies pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai un norādījusi, ka pirmās instances tiesa prasību izvērtējusi atbilstoši pierādījumiem lietā. Uz pirmās instances tiesas sprieduma nepilnībām un nepareizu pierādījuma novērtējumu norādīts arī Civillietu departamenta spriedumā šajā lietā, proti, pirmās instances tiesas spriedumā norādīts, ka prasītāja 2010.gada 13.decembrī RPIVA vadības sēdē maldinājusi rektori un citus akadēmijas darbiniekus par promocijas tiesību esību, kas neatbilst vadības sēdes protokola saturam, jo minēto sēdi vadīja rektore, kura tās ievaddaļā paziņoja un informēja akadēmijas prorektorus un struktūrvienību vadītājus par to, ka ir saņemta vēstule par deleģētām tiesībām doktora grāda piešķiršanai RPIVA. Apgabaltiesa to ir ignorējusi, pieļaujot procesuālo tiesību normu pārkāpumu.

[7.8] Visa iepriekšminētā kontekstā Rīkojums ir pilnībā nepamatots un formāls, un pieņemts vienīgi ar mērķi „atrast" vainīgo pēc tam, kad sabiedriskajos medijos bija izskanējusi informācija par to, ka RPIVA prettiesiski piešķīrusi doktora grādus pedagoģijā.

[7.9] Kā redzams no abu instanču tiesu spriedumiem, faktiskais prasītājas atstādināšanas pamats bija „lai nodrošinātu objektīvas dienesta pārbaudes veikšanu", taču, kā norādīts Civillietu departamenta spriedumā šajā lietā un kā izriet no Darba likuma 58.panta trešās daļas, par pamatojumu atstādināšanai Darba likuma 58.panta kontekstā nevar kalpot darba devēja vēlme vai nodoms veikt dienesta pārbaudi.

[8] Paskaidrojumos sakarā ar kasācijas sūdzību atbildētāja, sniedzot argumentāciju, norādījusi, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir tiesisks, bet prasītājas kasācijas sūdzība ir nepamatota un noraidāma.

Motīvu daļa

[9] Civilprocesa likuma 193.panta piektā daļa, kura noteic, ka sprieduma motīvu daļā norāda lietā konstatētos faktus, pierādījumus, uz kuriem pamatoti tiesas secinājumi, un argumentus, ar kuriem noraidīti tie vai citi pierādījumi, kā arī normatīvos aktus, pēc kuriem tiesa vadījusies, un konstatēto lietas apstākļu juridisko novērtējumu, nozīmē to, ka tiesas konstatētie faktiskie apstākļi, veicot to juridisko analīzi, ir jāietver kādas konkrētas tiesību normas sastāvā.

Juridiskajā literatūrā atzīts, ka „(..) tiesa še vispirms konstatē, vai prāvnieku (galvenā kārtā prasītāja) uzdotie apstākļi, uz kuriem pamatoti pušu prasījumi, izrādījušies par patiesiem un kādas juridiskas sekas likums saista ar noskaidrotiem apstākļiem." (*sk. Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata, Rīga: Autora izdevums, 1933, 431.lpp.*).

Mūsdienu tiesību doktrīnā, runājot par tiesību normu piemērošanas loģisko shēmu un subsumpciju kā metodi, uzsvērts, ka „Subsumpcija ir izšķiramā dzīves gadījuma juridiski nozīmīgo apstākļu (faktiskā sastāva) detalizēta izvērtēšana, pamatojoties uz tiesību normas sastāva pazīmēm, lai noskaidrotu, vai faktiskais sastāvs ir viens no normas sastāva gadījumiem." (*sk. Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rakstu krājums Dr.hab.iur. profesora Edgara Meļķiša zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 26.lpp.*).

Civillietu departaments atzīst, ka, izskatot lietu, tiesa nav noskaidrojusi strīda izšķiršanai nepieciešamos faktiskos apstākļus, kas savukārt bija izdarāms, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 97.panta pirmo daļu, tiesai novērtējot pierādījumus pēc savas iekšējās pārliecības, kas pamatota uz tiesas sēdē vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudītiem pierādījumiem, vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem.

[10] Darba likuma 58.panta trešā daļa, kas veido tiesisko pamatu darbinieka atstādināšanai no darba, noteic, ka darba devējam ir tiesības atstādināt darbinieku no darba, ja šis darbinieks, veicot darbu vai arī atrodoties darba vietā, ir alkohola, narkotiku vai toksiska reibuma stāvoklī, kā arī citos gadījumos, kad darbinieka neatstādināšana no darba var kaitēt viņa paša vai trešo personu drošībai un veselībai, kā arī darba devēja vai trešo personu pamatotām interesēm.

Lai atzītu, ka faktiskais sastāvs – tātad atbildētājas norādītie konkrētie apstākļi ir viens no šīs likuma normas sastāva gadījumiem, tiesai bija jākonstatē, ka prasītājas neatstādināšana no darba var kaitēt viņas pašas vai trešo personu drošībai un veselībai, kā arī darba devējas vai trešo personu pamatotām interesēm.

No minētās likuma normas izriet nepieciešamība konstatēt tādu faktisko situāciju, ka, darbinieku neatstādinot, un, viņam turpinot pildīt savus darba pienākumus, var tikt apdraudēts pats darbinieks, darba devējs vai trešās personas.

[11] Uz šādu Darba likuma 58.panta trešās daļas iztulkojumu ir norādījis arī Civillietu departaments 2015.gada 27.aprīļa spriedumā, atceļot iepriekšējo Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 27.augusta spriedumu.

Civillietu departaments šajā sakarā ir norādījis: „(..) tiesai, izšķirot jautājumu par atstādināšanas no darba pamatotību pēc Darba likuma 58.panta trešās daļas, bija jāizvērtē, pirmkārt, kādas ir tās darba devējas vai trešo personu pamatotās intereses, kuru apdraudējums būtu novēršams. Otrkārt, jānodibina apstākļi, kas apliecina kaitējuma iestāšanās iespējamību darbinieka neatstādināšanas gadījumā, proti, ka darbinieks, turpinādams pildīt darba pienākumus, var kaitēt darba devēja vai trešo personu pamatotajām interesēm."

Tiesai, atkārtoti izskatot lietu un izšķirot jautājumu par Darba likuma 58.panta trešās daļas piemērošanas pamatotību, atbilstoši Civilprocesa likuma 476.panta pirmajai daļai šis likuma normas tulkojums bija saistošs.

[12] Izskatot lietu atkārtoti, apelācijas instances tiesa, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 432.panta piekto daļu, ir pievienojusies pirmās instances tiesas sprieduma motīviem.

Pirmās instances tiesa savā spriedumā izteiktos konspektīvos secinājumus pamatojusi ar atbildētājas norādēm par tās konstatēto, ka augstskolai nebija tiesību piešķirt doktora grādus un par to atbild zinātņu prorektors, kā arī uz tās konstatēto faktu pamata izteikto pieļāvumu, ka 2010.gada 13.decembrī prasītāja maldināja rektori un citus akadēmijas darbiniekus par promocijas tiesību esību.

Apelācijas instances tiesa ir atzinusi, ka „(..) darba devējam bija pamatotas aizdomas par prasītājas, kā zinātņu prorektores un PPP priekšsēdētājas darbības tiesiskumu, kas bija objektīvs pamats prasītājas atstādināšanai no darba zinātņu prorektores amatā."

Turpmākie tiesas sprieduma motīvi ietver izvērstu prasītājas darbību tiesiskuma izvērtējumu nelikumīgas PPP izveidošanā akadēmijā 2008., 2009, 2010. un 2012.gadā, kā arī šīs padomes darbībā 2012. un 2013.gadā, uzsverot rektores maldināšanu jautājumā par padomes izveidošanas un tās darbības leģitimitāti.

[12.1] Civillietu departaments atkārtoti akcentē, ka Darba likuma 58.panta trešās daļas sastāvu veidojošie apstākļi ir saistāmi ar situāciju, kad, darbiniekam turpinot pildīt darba pienākumus, viņam pašam, darba devējam vai trešajai personai varētu tikt nodarīts kaitējums.

Tiesas spriedumā ietvertie motīvi, izvērtējot prasītājas darbību tiesiskumu 2008.-2013.gadā, liecina par to, ka tiesa ne vien nav izpratusi Darba likuma 58.panta trešās daļas būtību, bet rodas iespaids, ka nav iepazinusies ar Civillietu departamenta 2015.gada 27.aprīļa spriedumā sniegto šīs tiesību normas iztulkojumu, kas tai bija obligāts.

Tā kā apelācijas instances tiesas spriedumā nav konstatēti apstākļi, kas veidotu pamatu Darba likuma 58.panta trešās daļas piemērošanai, spriedums neatbilst Civilprocesa likuma 193.panta piektajai daļai un to nevar atzīt par likumīgu un pamatotu.

[12.2] Ar Rīkojuma 1.punktu par neesošu atzīta akadēmijas promocijas padome, kas tādējādi izslēdza iespējamību /pers. E/ kā zinātņu prorektorei turpināt darbošanos promocijas padomē, tas vienlaikus izslēdza iespēju piešķirt doktora zinātnisko grādu pedagoģijas nozarē. Šādu iespējamību, kas varētu būt patiesais pamats atstādināšanai, nav pieļāvusi pat pati atbildētāja.

[12.3] Atsaucoties uz Senāta 2013.gada 23.janvāra spriedumu, apelācijas instances tiesa atzinusi, ka atstādināšana piemērojama arī situācijās, kad, to nedarot, varētu zust iespēja noskaidrot svarīgus apstākļus, kas atainotu patiesībai atbilstošu faktisko situāciju (*lieta Nr.SKC- 103/2013*).

Kā izriet no Darba likuma 58.panta trešās daļas, nepieciešamība veikt apstākļu noskaidrošanu nav patstāvīgs pamats darbinieka atstādināšanai. Arī lietā Nr.SKC-103/2013 nepieciešamība noskaidrot faktisko situāciju nav atzīta par pamatu atstādināšanai, bet minēta kā papildu arguments. Minētājā lietā atstādinātā persona – līzinga projektu daļas vadītājs, darbojoties savās interesēs, ir atradusies interešu konflikta situācijā, kas sakarā ar darba devēja uzticības zaudēšanu bija pamats viņa atstādināšanai, jo, turpinot atrasties amatā, viņam nebūtu liegta iespēja darboties pretēji darba devēja interesēm.

Kā motīvu atstādināšanas pamatotībai atzīstot nepieciešamību veikt apstākļu noskaidrošanu, tiesa nav pamatojusi, kādi riski informācijas saglabāšanā vai iegūšanā ir pastāvējuši un kā prasītāja tos varēja radīt.

Ja atstādināšana no darba atbilstoši Darba likuma 58.panta pirmajai daļai nozīmē pagaidu aizliegumu darbiniekam atrasties savā darba vietā, tiesai bija jādod vērtējums tam, ka prasītāja, kā viņa pati to ir paskaidrojusi un pret ko nav iebildusi atbildētāja, ir turpinājusi pildīt citus amata pienākumus (profesores, vadošās pētnieces un koru vadītājas pienākumus).

[13] Tā kā tiesa nepareizi piemērojusi materiālo tiesību normu, tiesas spriedumu nevar atzīt par pamatotu, tas ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Civillietu departaments

nosprieda

Atcelt Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2015.gada 15.jūnija spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai tai pašai tiesai.
Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnesis V.Jonikāns

Tiesnese V.Cīrule

Tiesnese A.Čerņavska